

включение в репертуар лучших студенческих работ, созданных в рамках дисциплины «Искусство балетмейстера» за 28 лет существования коллектива.

Воронкова А.В., студент 415 группы
дневной формы обучения

Научный руководитель – Алекснина И.А.,
кандидат искусствоведения, доцент

УВАСАБЛЕННЕ П'ЕСЫ «МАТУХНА КУРАЖ І ЯЕ ДЗЕЦІ» НА ТЭАТРАЛЬНАЙ СЦЭНЕ

Расійскі тэатр «Майстэрня Фаменка» упершыню звяртаецца да творчасці Б. Брэхта (рэжысура К. Вытаптава, сцэнаграфія – Н. Абдрашытавай) менавіта на матэрыяле п'есы «Матухна Кураж і яе дзеці». Гэта быў эксперымент не толькі для тэатра, але і для вядучай актрысы М. Куцэпавай. Спектакль пастаўлены ў 2016 годзе на невялікай па памерах Старой сцэне «Майстэрні Пятра Фаменка» і вырас з эксперыменту ў рамках «вечара спроб і памылак», які здаўна па ініцыятыве Майстра практыкуецца ў тэатры.

Што тычыцца сцэнаграфіі, то сюрпрызы пачынаюцца з «карцінкі». Вытаптаў разам з мастаком-пастаноўшчыкам Н. Абдрашытавой, імкнучыся адысці ад звыклых клішэ, замест маркотнай ваеннай дарогі і маркітантскіх калес збудавалі на сцэне падобную на акварыум невялікі пакойчык са сценамі, дзвярыма і дахам з празрыстага пластыка, якую пры наяўнасці пэўнай фантазіі можна прыняць за своеасаблівы паходны шацер. У ім спачатку размесціцца невялікі аркестрык, пад акампанемент якога персанажы будуць распяваць у мікрафон нязвыклых для нашага слыху рэзкія, жорсткія, часам рэжучыя вуха і «якія выносяць мозг» брэхтаўскія зонгі. Трэба пры гэтым адзначыць бліскучыя вакальныя дадзеныя абсалютна ўсіх удзельнікаў спектакля. У спектаклі гучыць музыка П. Дэсаў, які напісаў нямала зонгаў да брэхтаўскіх п'ес.

Рэжысёр-пастаноўшчык дадзенай версіі К. Вытаптаў, толькі акрэсліць супрацьлеглыя лагеры тым, што павесіць на шыю супрацьстаялым каталікам і пратэстантам шалікі футбольных фанатаў, і тут жа аб гэтай аналогіі і забудзе.

Трансфармацыя Кураж вонкава занадта відавочная: ад эфектнай жанчыны ў чырвоным скураным плашчы, да гандляркі з залатымі зубамі, якая цягае на сабе велізарныя клецістыя сумкі, да, у выніку, варяцкай старызніцы, якая не выратавала сваіх траіх дзяцей. У нейкі момант тут ненадоўга запануе свет, але ты зразумееш, што ён нікому не патрэбны. Асабліва Кураж, якая зусім нядаўна закупіла партыю тавару. У гэтым спектаклі сплятаюцца ў адзін страшны клубок здрада, падман, нянавісьць. Не будзе тут толькі любові, калі не лічыць пранізлівых вачэй Катрын. Спектакль Вытаптава адназначна дазваляе зірнуць на п'есу інакш.

«Хроніка часу Трыццацігадовай вайны» у Рэспубліканскім Палацы культуры прафсаюзаў упершыню убачыла свет на беларускай мове ў рэжысуры і сцэнаграфіі М. Лашыцкага. Праблематыка брэхтаўскай п'есы настолькі шырокая, што дзівіць сваёй разнастайнасцю: трагедыя маленькага чалавека, недапушчальнасць зарабляць на вайне, праблема маральнага выбару і грамадзянскай пазіцыі кожнага чалавека ва ўмовах ваенных дзеянняў.

Да гэтага славутую п'есу Брэхта ў Беларусі ставілі ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага больш за сорак гадоў таму. У 2015 г. «Матухна Кураж» здабыла другое жыццё, ўжо на беларускай мове ў перакладзе Г. Бураўкіна і ў жанры музычнай камедыі. Асноўным элементам дэкарацыйнага рашэння спектакля з'явіўся фургон матухны Кураж, у якім падарожнічаюць героі, і разам з якімі глядач, перамяшчаючыся ў часе і прасторы, становіцца сведкам страшных падзей.

У адным з эпізодаў, калі ў ім ад салдат хаваецца сям'я галоўнай гераіні, фургон ператвараецца ў закінуты дом, аконныя праёмы якога перакрытыя крыж-накрыж. На жаль, далей фургон выконвае асабліва ўтылітарныя функцыі. Шкада, таму што яго аканіцы, афарбаваныя ў зялёны, жоўты, сіні і

чырвоны колеры, прама паказваюць на тое, што фурманка матухны Кураж магла выступаць у ролі тэатральнай сцэны або балагана.

Стваральнікі спектакля пазіцыянуюць яго як музычную камедыю (у арыгінале ў Брэхта – «хроніка часоў Трыццацігадовай вайны»). Удзел у спектаклі шасці запрошаных беларускіх музычных гуртоў настрайвае на тое, што музыка стане адным з істотных складнікаў спектакля. Але большую частку дзеяння музыкі ствараюць хутчэй ненадакучлівы гукавы фон. Большасць камедыйных фрагментаў вырашаны ў рэчышчы народнага гумару. Певень (Г. Гатоўчыц) выходзіць да публікі на мыліцах. Кухар (С. Тоўсцікаў) пад рогат публікі паглынае велізарны бутэрброд (а недаедзены кавалак ён праз гады знаходзіць у фургоне). Камандуючы (той жа Г. Гатоўчыц) заканчвае кожную прапанову сваёй прамовы нецэнзурным словам. А крыж, які вышыты на галаўным уборы святара (А. Аўчыннікаў), мае падсвятленне. Уражанне, што глядачы прысутнічаюць на балаганным прадстаўленні.

Цікава, што ў пачатку спектакля акцёры, якія ўвасабляюць сям'ю Кураж, дзейнічаюць менавіта ў такой выканальніцкай манеры. Яны з'яўляюцца на сцэне, нібы акцёры вандроўнага Тэатра. Асабліва вылучаюцца Д. Тумас, чый Эйлиф выглядае дурнаватым вясковым асілкам. Яго сястра Катрын у выкананні Н. Анцыповіч нагадвае ляльку, якая рухаецца па камандах гаспадара. Але далей гэтая манера не мае свайго працягу. Гумарыстычных фрагментаў у наступных сцэнах не хапае, каб спектакль прэтэндаваў на статус камедыі.

Гульня акцёраў аказвае вялікае ўздзеянне на глядача нават без слоў. Асаблівае ўзрушэнне выклікала сцэна спектакля, у якой Дачка матухны Кураж, нямая Катрын, плачам выконвае песню. Асаблівую ролю ў спектаклі грала музыка. У дадзенай сцэнічнай версіі спектакля былі выкарыстаныя аўтарскія музычныя кампазіцыі індзі-рок гурта «Ілі-Ілі» і музыка гурта НАКА.

Калі зазірнуць ў гісторыю сцэнічнага жыцця «Матухны..», то неабходна узгадаць спектакль «Mutter Courage und ihre Kinder» (пастаноўка – 1949 г., запіс – 1957) «Berliner Ensemble» у пастаноўцы Б. Брэхт і Э. Ангеля,

сцэнаграфіі Т. Ота і Г. Кілгер, музычным афармленнем Г.-Д. Хосала. Пастаноўка з'яўляецца ўзорам увасаблення тэорыі эпічнага тэатра. Паказальнымі ў рэжысёрскім прачытанні і пастановачным вырашэнні гэтага спектакля з'явілася арганізацыя мізансцэнічнага рашэння, мастацкая трактоўка вобразаў, дбайная прадуманасць дэталей, імкненне да ярка выяўленай «тэатральнасці», нягледзячы на выкарыстанне зонгаў ў структуры спектакля дзеянне спектакля не перарывалася ні на секунду. Выкананне акцёраў у дадзеным спектаклі таксама мела свае адрозненні дзякуючы выкарыстанню зонгаў, прыёмаў «очуждзена» і «остраненія». Эпічнымі элементамі таксама з'яўляюцца: выклад зместу ў пачатку кожнай карціны, вывядзенне тэксту п'есы на экран, увядзенне зонгаў, якія каментуюць дзеянне на сцэне. Асаблівым вынаходствам драматургіі Брэхта можна аднесці прыём, найбольш характэрны для мастацтва кіно – мастацтва мантажу. Аўтар спектакля Б. Брэхт імкнуўся злучыць часткі, эпізоды спектакля без іх зліцця, без імкнення схваць стык, а наадварот, з тэндэнцыяй яго вылучыць, выклікаўшы тым самым паток асацыяцый у гледача. У адрозненні ад любога «арыстоцэлеўскага» спектакля, у спектаклі Брэхта кожны кампанент спектакля (не толькі праца акцёра і рэжысёра, але і святло, музыка, афармленне) з'яўляюцца мастацкай з'явай (феноменам), кожны мае самастойную ролю ў раскрыцці філасофскага зместу спектакля.

Галоўны элемент сцэнаграфіі – фурманка Кураж, якая перамяшчаецца на працягу ўсяго дзеяння. Трэба сказаць, што са сцэны ў спектаклі прыбрана ўсё лішняе, нічога не перашкаджае дзеяння, а толькі працуе на яго. Асноўная роля ў сцэнаграфічным вырашэнні гэтага спектакля належыць добра прадуманым дэталем. У пастаноўцы задзейнічаны паваротны круг (сцэны з рухам калёс Фірлінг), што з'яўлялася навінай для тэатра 1957 года. Усе зонгі акцёры цалкам спяваюць на залу, і ў час іх выканання дзеянне як бы спыняецца. Гэтак жа варта згадаць цікавую дэталю: гукі вайны (удары ў барабан) з'яўляюцца лейтматывам, і чырвонай ніткай праходзяць праз увесь спектакль, звязваючы ўсе часткі.

Касцюмы і рэквізіт рэалістычныя, старанна распрацаваны да дробязяў, аж да дробных дэталей. Лішняга або таго, не працуе на раскрыццё зместу ў спектаклі нічога няма. У дыялогах прысутнічае палеміка. Прынцып адчужэння так прачытваецца ў фабульных і пашыраных рэмарках, прамых зваротах да гледача, у сцэнаграфіі – пры дапамозе плакатаў і надпісаў, якія мы бачым на заднім плане.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Матуля Кураж і яе дзеці [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : https://de.wikipedia.org/wiki/Mutter_Courage_und_ihre_Kinder_ (1957). – Дата доступу : 14.03.2023
2. Берлінер ансамбль [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://www.berliner-ensemble.de/> – Дата доступу: 14.03.2023
3. Рускі тэатр ім. М. Горкага : гісторыя [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://www.rustheatre.by/theatre/history/473-show.html>. – Дата доступу : 14.03.2023
4. Эпічны ТЭАТР Б. Брэхта : аналіз п'есы “Матухна Кураж і яе дзеці ” [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://thelib.info/psihologiya/2909503-epicheskij-teatr-b-brehta-analiz-pesy-mamasha-kurazh-i-ejo-deti/>. – Дата доступу : 14.03.2023
5. Матуля Кураж [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://budzma.org/news/u-vayny-zhanochaye-ablichcha.html>. – Дата доступу: 14.03.2023